

10

MARCH, 2023

VALENCIA, KINGDOM OF SPAIN

SCIENTIFIC FORUM: THEORY AND PRACTICE OF RESEARCH

III INTERNATIONAL SCIENTIFIC AND THEORETICAL CONFERENCE

EUROPEAN
SCIENTIFIC
PLATFORM

12. Kramer, M. (2005). Contiguity and non-derived environment blocking of s-voicing in Lombardian and Tuscan Italian. *Probus*, 17, 227–251.
13. Kreibig, S. D. (2010). Autonomic nervous system activity in emotion: A review. *Biological Psychology*, 84, 394-421.
14. Kuroda, I., Fujiwara, O., Okamura, N., Utusuki, N., 1979. Method for determining pilot stress through analysis of voice communication. *Aviat. Space Environ. Md.* 47, 528– 533
15. Ladd, D.R., Silverman, K.E.A., Tolkmitt, F., Bergmann, G., Scherer, K.R., 1985. Evidence for the independent function of intonation contour type, voice quality, and F0 range in signaling speaker affect. *J. Acoust. Soc. Amer.* 78, 435–444.
16. Pell, M. D. (2019). The look of (un)confidence: visual markers for inferring speaker confidence in speech. *Frontiers in Communication*, 4:63.
17. Scherer, K. R. (2003). Vocal Communication of Emotion: A Review of Research Paradigms. *Speech Communication*, 40(1), 227-256.
18. Simonov, P.V., Frolov, M.V., 1973. Utilization of human voice for estimation of man's emotional stress and state of attention. *Aerospace Md.* 44, 256–258.
19. Strasberg, L. (1987). *A Dream of Passion: The Development of the Method*.
20. Streeter, L. A., Krauss, R. M., Geller, V., Olson, C., Apple, W., & Doty, R. W. (1977). Pitch changes during attempted deception. *Journal of Personality and Social Psychology*, 35, 345-350.
21. Trimmer, B. (1971). *Vocal consonants*. London: Oxford University Press.
22. Van Bakkum, J. J., Schilperoord, J., Reintjes, E. M., & Van der Muysenberg, L. A. (1992). Fundamental frequency variations in male and female voice under stress. *Journal of Speech, Language, and Hearing Research*, 35, 644-650. doi: 10.1044/jshr.3503.644
23. Van Lancker, D., & Kreiman, J. (1987). Recognition of emotional prosody: Effects of sex and speaker-listener sexual orientation. *Journal of the Acoustical Society of America*, 82, 1253-1262.
24. Wallbott, H. G. (1998). Bodily expression of emotion. *European Journal of Social Psychology*, 28, 879-896. doi: 10.1002/(SICI)1099-0992(199811/02)28:6<879::AID-EJSP896>3.0.CO;2-O
25. Watson, D., & Clark, L. A. (1994). *The PANAS-X: Manual for the Positive and Negative Affect Schedule - Expanded Form*. Iowa City, IA: The University of Iowa.
26. Weisfeld, G. E., & Berliner, J. E. (1988). Sex differences in vocal interaction at age 2. *Social Development*, 7, 16-26.
27. Williams, C.E., Stevens, K.N., 1969. On determining the emotional state of pilots during flight: An exploratory study. *Aerospace Md.* 40, 1369–1372
28. Yik, M. S. M., Russell, J. A., & Barrett, L. F. (1999). Structure of self-reported current affect: Integration and beyond. *Journal of Personality and Social Psychology*, 77, 600-619. doi: 10.1037/0022-3514.77.3.600.
29. Лисенко К.В. (2019). Риторико-просодичні особливості драматичного дискурсу (експериментально-фонетичне дослідження на матеріалі радіовистав ХХ–ХХІ століть за п'єсами В. Шекспіра) [Rhetorical and prosodic features of dramatic discourse (experimental-phonetic study on radio plays of the 20th-21st centuries based on the works of W. Shakespeare)]. Київ.

Курінна Наталія Степанівна

кандидат філологічних наук, доцент кафедри української літератури
Прикарпатський національного університету імені Василя Стефаника, Україна

ХУДОЖНЯ СПЕЦИФІКА НАРАТИВУ В РОМАНІ “ЧОГО НЕ ГОЇТЬ ОГОНЬ” УЛАСА САМЧУКА

Для авторської свідомості Уласа Самчука, як і загалом для естетики діпівських письменників періоду МУРу, характерна екзистенційна парадигма світомислення, що яскраво ілюструє художня структура роману прозаїка “Чого не гоїть огонь”. Писаний протягом 1948-1958 рр., тобто у той час, коли спостерігалось найвище піднесення французького екзистенціалізму як літератури Руху Опору, Самчуків роман є інваріантом авторсько-програмової “синтези мислення” – синкретичного поєднання ознак філософського (сартрівського) й антеїстичного екзистенціалізму [1]. Власне, роман становить собою художньо-філософську форму переходу від етико-антропологічної “естетики абсурду” до “естетики бунту”, але не в розумінні А. Камю, а народження людини “нового гарту”, за концепцією антеїстичного екзистенціалізму Ю. Шереха [4]. На цьому рівні Самчуків екзистенціалізм трансформується у філософію української ідеї. Превалюючі мотиви свободи, активно-творчого гуманізму, пасіонарності дозволяють говорити про особливу, вітальну, основу Самчукового екзистенціалізму.

Екзистенційний вимір роману має дві площини: простір існування і час існування. У романі “Чого не гоїть огонь” відображено події реального (історичного) часу – 1941-45 рр. Другої світової війни, діяльності УПА (невипадково О. Веретюк називає роман “хронікою УПА”) [5; 65] – і реальний простір: Рівне, Київ, Дермань та його присілки. Однак у художній візії автора домінуючим виступає індивідуальний простір буття головного героя Якова Балаби (Трояна), що входить у ширший просторово-часовий континуум соціально-історичного буття (existencia-essentia). Цей континуум надбудовується головним чином шляхом негачії війни, яка на рівні людської реальності стає відповідником руйнації буття.

Оригінальна манера третьоособової нарації у романі “Чого не гоїть огонь” пов’язана з визначальними формозмістовими факторами – жанровою специфікою (“хроніка УПА”), превалюючим екзистенційним способом художнього мислення і глобальною проблематикою (події Другої світової війни). Уже з першого речення роману складається враження про безпосередню заангажованість “всезнаючого” наратора в хід подій, який точно, сказати б, протокольню, описує їх з перспективи теперішнього наративного часу: “Вівторок, десята година ранку, двадцять четвертого червня тисяча дев’ясот сорок першого року. Синє, широке, безхмарне, дуже спокійне, дуже лагідне небо і приємне, міцне, веселе сонце. І враз з південного заходу..., ніби зграя птахів, що хоче приземлитися, появляється ескадрилья бомбовозів. Одна мить – і весь центр шістдесятитисячного міста... вилітає в повітря. Ніяких сирен, ніяких алярмів, ніякого попередження. Місто било нервом перших двох днів несподіваної війни...” [2; 5].

Для форми викладу в тексті характерна подвійна нараційна оптика: реляція і презентація, а також позиції наратора-учасника і наратора-свідка. В епілозі роману експліцитно розкривається “ілюзійна оптика” першоджерела нараційного слова: “Пані Павліна мені оповідала. Вона багато знала, багато бачила і пережила. Її повість – повість доби, яку не висловити, не списати” [2; 232]. Таким чином, переживання романного світу в слові народжується з факту безпосереднього людського переживання.

Літописно-хронікальний наратив позначений сакраментальним імперативом самого автора бути літописцем українського простору в добі, яку сам бачить, чує і переживає [3; 5].

Так постає образ відавторського наратора-літописця, який не лише сумлінно фіксує всі дати і події, а оцінюючи, підносить їх до рангу філософсько-узагальнюючого: “Літопис писався... Писався рік Божий 1945-й. Серпня дев’ятого того року в Нагасакі поставлено другу крапку недописаної епохи... Планета вступила неготовою в другу еру буття. Диміли руїни храмів, палаців, моралі, ладу й порядку. Зливались і мішалися раси й нації, виринала нова амальгама без простору і часу... Нація атома. Ді-Пі” [2; 230].

“Всезнаючість” наратора простежується на аукторальному рівні, хоча з самого початку на текст накладається персональна нарація, яку С. Ейле називає “позірною оптикою персональною в аукторальній перспективі” [5; 23]. Автор через призму свідомості головного героя висвітлює події першого воєнного дня у Рівному: “...отямився на асфальті, під самою гусеницею сталевого гіганта, що саме вибухнув вогнем і палав, мов смолоскип. Яків був глухий, німий, дерев’яний, але все-таки якась сила зірвала його, і він хотів бігти. Не знав і не бачив куди. Одні лише звалища і огонь” [2; 5-6]. У міру розгортання сюжету Яків Балаба починає виконувати роль епічного центру нарації.

Авторитетність “всезнаючого” наратора “підривається” екзистенційним фактором художнього мислення на рівні універсально-деміургічному: “Минали дні і ночі. Місто диміло, стогнало, кричало... в повітрі стояв дивний, загальний, незвичний настрій, коли здавалося, що на очах міняється весь світ, навіть люди, навіть сама земля. Здавалось, все, що було, – провалилося і лишилися тільки грузи. Йде щось небувале. Якийсь фатум...” [2; 9] чи на персональному: “Він (Яків. – Н.К.) усе це бачив, чув, але разом з тим не бачив і не чув; щось тут діялось, падали якісь слова, було ясно, було темно, інколи здавалось, що все обертається, ніби в якійсь кулі чи якійсь каруселі, часом гостро, до самого нутра, щось пропікало, здавалось, що крізь ціле тіло проходить струм вогню, що вогонь... вливається до мозку і ось уже горить сама голова, так само, як горів той сталевий гігант” [2; 7].

Хаос, детермінований зовнішньо нав’язливим чинником “війна”, зумовлює так звану екзистенційно-межову, точніше, безособову риторичність, що виражається за допомогою синекдохи: “мигало багато ніг”; антиномічної ампліфікативності: “мінялись тьма і світло, тиша і гуркіт, спокій і рух” чи градованої: “біг хвилюючий, нервовий, бурхливий час”; “знов зчинилась метушня. Бігли, янчали, кричали”, вербально-екзистенційних домінант “щось”, “куди(сь)”: “З-під бетонової плити веранди, з-під старої хижі в саду, з ям і ровів зривалися люди і бігли кудись. Без мети і напрямку, бігли, здавалося, навмання, через парк, невідомо куди” [2; 7]; емоційно-підсиленням (“нервовим”) повтором слів: “Хворобливо зникали люди, зникав сніг, зникав хліб... зникало й життя...” [2; 31]; скупими пейзажними деталями, що максимально увиразнюють межово-невизначений стан воєнної психіки: “Мокрий, холодний, вітряний жовтень виповнив вулицю, в його густій мряці повзли по тьмяному асфальті величезні машини з їх ревучими дизелями, хідники були поламані і вбиті в землю, руїни сірою масою, мов скелі, биті вітром, стояли вздовж хідників” [2; 35], гротескній персоніфікації: “Руїна, де жив Яків, мовчала. Вона зовсім німа. Як усе довкруги, вона зливалась з ніччю, з вітром, із землею і небом” [2; 35], уподібненням полонених людей до одноманітної, мовчазної маси. Безособова риторика, увиразнюючи екзистенціальність як світопереживання в наративі, підноситься до рівня макрокосмічного, набуваючи глобального масштабу: “Шукалось людей. Відповіді. Шукалось часу, простору, перспективи. Шукалось назви. Хто, для чого і куди нас послав? На планеті, від часу Девону, ледве чи були більші потрясіння пристрастей, ніж ті, що ми їх пережили” [2; 231].

Позаяк трансценденція – це вимір життя, що виходить за свої межі, а слово – іпостась буття, то момент індивідуального переживання у своєму найглибшому прояві завжди тотальний і безкінечний. У Самчуковому тексті він набуває філософської виразності через трансцендентний вимір художнього слова на подоби “В його душі відбувався Страшний Суд” [2; 145]; “У кожній нашій душі може вміститися триста армій” [2; 139]; “Навали думок, образів заповняли розум, душу, серце, нерви, мозок, кров” [2; 153]; “Спить-

відпочиває маленька армія у величезній історії світу, вкрита небом і тишею” [2; 159]. Онтологія огню переходить в небуття (зникнення суцього), але пережиття есхатологічного моменту в душі (“немов випив огонь”) імплікує слова всепрощення, бо між “людиною і Людиною в терновому вінку, – підсумовує У. Самчук, – стоїть неперехідна межа” [2; 145]. Так з онтологічного нарративу виростають Самчукові Абсолюти: воля, свобода, мораль, любов, Україна.

Підсумовуючи, зауважимо: історіософський і філософський (віталістичний, екзистенційний тощо) виміри Самчукового світомислення, жанрова форма позначаються на специфіці викладової манери – застосуванні третьоособової нарації з персональною присутністю автора, хронікально-літописного нарративу “Гомера українського життя ХХ століття”. Роман “Чого не гоїть огонь” поєднує ознаки екзистенційно-художньої викладової форми й публіцистичної риторичності. Головна особливість цього нарративу полягає у тому, що логос визначається спрямованістю на національний ейдос .

Список використаних джерел:

1. Плетенчук (Курінна) Н. Філософія екзистенціалізму в романі “Чого не гоїть огонь” Уласа Самчука. Українознавчі студії. Науково-теоретичний журнал Інституту українознавства при Прикарпатському національному університеті імені В. Стефаника. Івано-Франківськ: Плай, 2007–2008. № 8–9. С. 413–422.
2. Самчук У. Чого не гоїть огонь: Роман. К.: Укр. письменник, 1994. 233 с.
3. Самчук У. Юність Василя Шеремети: Роман. Мюнхен: Прометей. 1946–1947. 156 с.
4. Шерех Ю. Прощання з учора (“Коли ж прийде справжній день?”) // Шерех Ю. Пороги і запоріжжя: Література. Мистецтво. Ідеологія: В 3-х т. Т. 1. Х.: Фоліо, 1998. С. 500–541.
5. Weretiuk O. Wizja Ukrainy w współczesnej powieści polskiej i ukraińskiej. Warszawa, 1998. 258 s.